

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

**TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGOT ÖSSZEFOGLALÓ
HABILITÁCIÓS TÉZISEK**

UDVARY SÁNDOR

BUDAPEST, 2016.

A Habilitációs Tézisek hangsúlyosan a PhD fokozat megszerzése (2008. január, KRE) óta eltelt időszak tekintetében mutatja be tudományos munkásságom főbb irányait és eredményeit, de röviden kitérek korábbi eredményeire is. A doktori fokozat megszerzése óta önálló tudományos munkásságom különböző területeken bontakozott ki. Ezen kutatási irányok részben kapcsolódtak a tudományos fokozatom megszerzésének, a médiajog alkotmányossági kérdéseinek témaköréhez, de másik jelentős kutatási egységet képezett 2009 óta a polgári eljárásjog területe, amelyhez 2016-ban kutatási témaként csatlakozott az önvezető gépjárművekkel kapcsolatos felelősségi kérdések vizsgálata is. A témák megújulásával a korábbi témák kutatási intenzitása csökkent, csökken, de nem szüntem meg azokon a területeken sem publikálni, kutatni.

Az alábbiakban tematikusan csoportosítva veszem sorra és szemlézem tudományos, szakirodalmi munkásságom főbb csomópontjait. Elsőként, részletesebben (1.) a habilitációs eljárás alapját képező fő kutatási projekt kerül bemutatásra, majd az egyéb kapcsolódó tudományos munkásságom és eredményeim, összesen négy nagyobb egységbe strukturálva. Bízom abban, hogy szakirodalmi munkásságom bemutatása igazolja és alátámasztja: a Károli Gáspár Református Egyetem vonatkozó szabályzatai figyelembevételével a habilitációs követelményeknek maradéktalanul eleget tudok tenni. Ennek részeként igyekszem bemutatni, hogy kutatási eredményeimet, ismereteimet áttekinthető, elsajátítható, logikus rendszerbe tudom foglalni; valamint hogy az elmúlt években új tudományos eredményekkel tudtam hozzájárulni több érdeklődési és kutatási területem (médiajog, polgári eljárásjog, polgári jog) fejlesztéséhez, ezzel bizonyítva képességemet a tudomány önálló művelésére. Igyekszem továbbá bemutatni, hogy magas szintű szakirodalmi tevékenységet folytattam, amelyet rangos hazai és nemzetközi, a szakterületen mértékadóként elismert kötetekben, kiadványokban, folyóiratokban megjelent tudományos közlemények és ugyanilyen helyeken megjelenő független hivatkozások igazolnak (amit az MTMT adatbázisa is igazol); továbbá, hogy előadásokkal, eredményeim ismertetésével rendszeresen részt vettem és veszek nemzetközi és hazai tudományos rendezvényeken, és aktív résztvevője vagyok a hazai és a nemzetközi tudományos közéletnek.

A KRE állam- és jogtudományi habilitációs testületének követelmény-rendszerével összhangban szakirodalmi tevékenységem tekintetében azt is igazolni kívánom továbbá, hogy a PhD fokozat megszerzését követően az elvárt 10-15 tudományos közleménynél jelentősebb számú publikációm jelent meg (amelyek között számos idegen nyelvű publikáció található), másrészt az elvárt terjedelmű és mennyiségű szakkönyvvel rendelkezem, továbbá a független hivatkozásaim mennyisége jelentős számú.

E körben utalok rá, hogy PhD dolgozatom könyv formában az ORTT támogatásával még 2008-ban megjelent (Alkotmányos médiajog, KRE ÁJK, Budapest, 2008, p237). Ezt követően 2015-ben, ötéves kutatásomat összefoglalandó adta ki az elismert jogi kiadó a kollektív igényérvényesítés egyes megjelenési formáinak összehasonlító vizsgálatával foglalkozó monográfiámat Pro Actione Collectiva címmel (Pro Actione Collectiva, Patrocínium, Budapest, 2015, 287, ISBN 978-963-413-025-3). A művet több alkalommal citálták a megjelenése óta, különösen is az igazságügyi miniszter által előterjesztett polgári perrendtartásról szóló törvény tervezetének indokolásában (A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete, az igazságügyi miniszter előterjesztése, 2016. április 11. 500.<<http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf#!DocumentBrowse>>).

1. A kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos kutatói, publikációs és előadói tevékenységem

Az önálló, államilag nem támogatott kutatásom fő célja és eredménye egy monográfia, ezzel együtt a habilitációra való hatékony, célzott felkészülés volt. A kutatás öt éve alatt saját munkaterv szerint – az oktatási és egyéb közéleti tevékenységeimhez igazodó ütemezéssel – dolgoztam fel az Egyesült Államok kollektív igényérvényesítésre szolgáló jogintézményeinek, elsősorban a class action-nek a saját hazai szakirodalmát, illetve az igen szűkös magyar szakirodalmat. A kutatási eredményeimet hazai és külföldi publikációkban, tudományos konferencia előadások keretében folyamatosan közzétettem. Annak érdekében, hogy a kutatás túlmutasson az itthonról elérhető forrásokon és az elméleti megfontolásokon, 2012-ben egy hónapot kutattam a Fordham University School of Law nemzetközi intézetében, majd 2014-15-ben öt hónapot töltöttem Washington, DC-ben a Common Sense Society Pannonius Fellow-jaként. Ebben az időszakban közéleti aktivitáson és nemzetközi kapcsolatok építésén túl a Congressional Library illetve a George Washington University School of Law (Jacob Burns Law Library) valamint egyetemi és gyakorlatban működő jogász kollégák segítségével befejeztem kutatási projektemet és előkészítettem megjelentetésre monográfiámat. A könyv Pro Actione Collectiva címmel hazatérésem után fél évvel jelent meg a Patrocínium kiadó gondozásában, Szabó Imre professzor lektorálásával.

A monográfia főbb megállapításai és tézisei – amelyeket a polgári perrendtartás folyamatban lévő kodifikációjában is hasznosítani lehetett – a következők.

A class action, mint a legkorábban kialakult és máig a legismertebb, legerőteljesebben működő kollektív igényérvényesítési eszköz történeti beágyazottságú. Bemutattam, hogy már a 19. század második felétől, amikor hazánkban a szabadságharcot követő restauráció folyt, az Egyesült Államok szövetségi bíróságai már olyan értelmezést használtak az eljárásjogban, amelynek segítségével a távollévő tagok nevében is perelhetett egy megfelelő reprezentáns személy. Az 1921-es Supreme Tribe of Ben Hur v. Cauble [255 U.S. 356, 41 S. Ct. 388, 65 L. Ed. 673 (1921)] döntést követően az 1937-ben elfogadott Federal Rules of Civil Procedure már tartalmazta a 23. cikkében a class action-t (magyarítva: osztályos keresetet), azonban még meglehetősen archaikus formában, ezért használata nem nyert nagy teret. A változást az általam is bemutatott 1966-os módosítás hozta el, ami lényegében ma ismert formájában újította meg az osztályos keresetet, lehetővé téve annak fokozottabb használatát. A jogi változtatás egybeesett azokkal a társadalmi körülményekkel is, amelyek ideálisak voltak a class action elterjedéséhez. Az USA jogrendszerének sajátossága, hogy a mai magyar terminológia szerinti alkotmányjogi ügyeket is rendes bírósági úton, a kialakult eljárási csatornáknak vizsgálják felül. Az alkotmányjogi jelentőségű ügyek ezért a módosítást követően nagy jelentőségre tettek szert, ahogy ezt igyekeztem bemutatni. Ezen túl a fogyasztói társadalom elmélyülése, a tömeges fogyasztói jogsértések kezelésének igénye is indokolta a sűrűbb alkalmazását a tömeges igényérvényesítésnek. Ehhez kapcsolódik az a sajátosság, amely szerint az Egyesült Államok belső piaca szabad térség, ezért a kollektív igényérvényesítési eszköznek alkalmasnak kellett lennie arra is, hogy a tagállami határokon átívelő megoldást jelentsen.

A történeti alapokra helyezésem túl rendszereztem és alaposan megvizsgáltam, hogy a vonatkozó szakirodalom és gyakorlat milyen előnyöket és hátrányokat mutat ki, észlel ennél a speciális igényérvényesítési eszköznél. A class action mint kollektív igényérvényesítési eszköz számos igazolását lehet felmutatni, mindazonáltal az általános elméleti megközelítésnek abból kell táplálkoznia, hogy milyen előnyei és hátrányai vannak a létező vitarendezési mechanizmusokkal, leginkább az individuális perrel való összevetésben. Az előnyök és

hátrányok összevetése során lehet számba venni azokat az érveket, amelyek egy ilyen intézmény mellett vagy ellen szólnak. Mivel a kollektív igényérvényesítés intézményét Európában komoly vita övezi, sőt széleskörű elutasítás mutatkozik az európai eljárásjogok felől a class action amerikai modellje tekintetében, indokolt megismerni az ellenérveket, amelyek módja a forrásintézmény alapos elemzése.

A class action vizsgálata során a következő kategóriákat képeztem: (1) előnyök és hátrányok (együttesen: hatások) az igazságszolgáltatás hatékonysága tekintetében; (2) hatások a felperesi oldalon; (3) hatások az alperesi oldalon, végül egy negyedik kategória (4) társadalomra és az állami működésre gyakorolt hatások. Valójában ez a negyedik kategória legalább olyan fontos, mint az első három, hiszen egy ilyen rendszer adaptációja esetén társadalmi szintű következményekkel, jogon túli hatásokkal is számolni kell. A kodifikáció során kiemelkedően fontosak voltak az ezzel kapcsolatos megállapítások, előnyök, hátrányok, aggályok és félelmek, mert az intézmény idegensége okán is külön meggyőzésre volt szükség a jogi szakvéleményre nézve az intézmény szükségessége tekintetében. A sajátosságok bemutatása során igyekeztem az előnyöket és hátrányokat kiegyensúlyozottan bemutatni.

Az igazságszolgáltatásra gyakorolt hatások (1) értelemszerűen két halmazra bonthatók, az előnyökre (1.1) és hátrányokra (1.2) amelyeket a class action bevezetése annak ismert, fennálló menetére gyakorolna. Itt megjegyeztem, hogy a class action bemutatott jogi szabályozási keretei eleve beépítettek egy olyan feltételt, amely akkor teszi lehetővé ezen eszköz választását, ha az az igazságszolgáltatás működése szempontjából célszerű – maga az amerikai jogalkotó is kimutathatóan tisztában van e szempont jelentőségével. Az igazságszolgáltatási hatékonyság körében elsőként a *redundáns, többszöri, visszatérő perlekedés elkerülését* kell kiemelni, de rámutattam, hogy ez csak az egyébként is meginduló perek tekintetében helytálló érv, s maga a szövetségi bírósági gyakorlat is tartalmaz más (konzervatívabb) eljárási eszközöket, ha azok célszerűbbek (pl. egyesítés, konszolidálás, áthelyezés – a fogalmak a szövetségi perjogi kontextusban, a határon átnyúló jelleg miatt speciális tartalommal bírnak). Rámutattam – a jog gazdasági elemzésének eszköztárát is felhasználva – hogy a bírósághoz jutást fokozó NEV (Negative Expected Value, negatív elvárt értékű) pereknél a hatékonyságot bizonyos szempontból csökkenti, ha ezek is bíróság elé kerülnek, de ezeket a hátrányokat a szövetségi jogalkotó egyedi beavatkozásokkal (pl. adott jogterületen korlátozásokkal illetve minimális létszám, maximális kártérítés stb. előírásával) igyekszik kordában tartani. A class action igazságügyi ökonómiára gyakorolt hatása megmutatkozik az inkonzisztens ítéletek elkerülésének hatásában is, amennyiben valamely tömeges jogkérdést egyszerre dönt el a bíróság. Az egységes ítélkezés biztosítása nem csak a bírói hatalmi ág érdeke, hanem a korporatív alperesi oldal számára is előnyös lehet: kihasználva az eljárási hatékonyságot úgy tudja tervezni üzleti tevékenységét, hogy ez is növeli a jogbiztonságot mind az egyéni mind a társadalmi szinten. Itt említettem az ún. elrettentő hatást (*deterrent effect*), ami ugyan társadalmi hatásként is értelmezhető, de nézetem szerint az igazságszolgáltatás működésével szorosan összefügg. E hatás a jogrendszer egészének sértetlenségét is szolgálja azáltal, hogy a károkozók számára világossá teszi: nem élvezhetik károkozó cselekményeik előnyét akkor sem, ha ez a cselekmény egyedileg nézve igen csekély. A class action tekintetében egy másik jelentős előny az ún. *magánügyészi funkcióhoz* kapcsolódik, mégpedig akként, hogy ezáltal alkalmassá válik az igazságszolgáltatás a jogsértések hatékony orvoslására. Az amerikai jog ezen koncepciója, t.i. magánszemélyek, polgárok bátorítása közügyek érvényesítésére, meglehetősen távolról az európai gondolkodásmódtól, ez a kodifikáció során is megmutatkozott. A „private attorney general” funkcióval szemben alapos érv, hogy az európai államok közigazgatása más módon

szerveződik, ezért az állami végrehajtás és ellenőrzés magánszférába való kiszervezése – nem csak kulturális különbségek okán – nem elképzelhető. Ugyanakkor figyelmeztettem arra, hogy a közjogi igényérvényesítők professzionalitása nem szükségképpen alkalmas a tömeges igényérvényesítés kiszolgálására. Limitált idejük és anyagi erőforrásaik eleve csak a jogsértések csekély hányadának üldözésére teszi őket képessé, ezt magánjogi igények követelésével kiegészíteni csekély sikerrel kecsegtet. Valójában az állam általában éppen szabadulni akar a csekély értékű igények érvényesítésének költségvetési terheitől.

Az intézményről festett kép objektivitása érdekében számba vettem az irodalom és gyakorlat által kritizált hátrányos vonásokat is. A NEV perek bírósághoz jutása okozhat többlet-terhet, de ott – véleményem szerint – ezt ellensúlyozza a jogbéke, vagyis a polgárok joghoz jutása színvonalának fokozódása. Felmerült, hogy a class action túlzottan hatékony, így túlzóan magas értékű marasztalásokat eredményez, az igazságszolgáltatást merevvé teszi. Kimutattam, hogy ez akkor igazán veszélyes, ha törvényi kárátalányokat rendszeresít a jog – ahogy az USA-ban igen, de hazánkban nem –, valamint utaltam arra, hogy már az Egyesült Államokban is észlelték ezt a veszélyt és bizonyos esetekben igényérvényesítési plafont képeztek meghatározott anyagi jogi követelésekre nézve.

A felperesi oldalon meglévő hatások szintén előnyökre és hátrányokra oszthatók. Az előnyök között mutattam ki, hogy a tömegesített igényérvényesítés egyensúlyozhatja ki a felek közötti (jellemzően a korporatív alperes javára mutakozó) anyagi erőfölényt. Ugyan a perjognak ez nem elsődleges feladata, de még a magyar perjog is ismeri a jogérvényesítés segítésének elvét (természetesen saját tartalommal), így tagadhatatlan a kiegyenlítésre való törekvés. További előny, hogy az alperes a tömeges fellépés miatt nem tud egyesével kiegyezni a felperesekkel, így rontva a reális értékű megegyezés, ítélet esélyeit. A tömeges fellépésnek különös jelentősége van a megállapítást kérő class action-ök esetén (injunctive class action), ahol a kijelölt felperes jogi érdekének elvesztése esetén más reprezentatív felperes kereshető és a per folytatható. Kimutattam, hogy bár nálunk a megállapításra irányuló perek más – ügyészi ill. más perindításra jogosított személy által indított – formában jelentkeznek, a kérdés hazánkban sem jelentéktelen. Vizsgáltam az elévülési idő kérdését is az osztály tekintetében és megállapítottam: jelentős vívmányként értékelhető, hogy class action kezdeményezése az egész csoport tekintetében megszakítja az elévülést. Hasonlóan jelentős, hogy közigazgatási érintettségű class action esetén elegendő a reprezentatív felperes részéről a szükséges jogorvoslatok kimerítése és ez az egész class számára kiterjedő kedvező hatállyal bír. A felperesi előnyök oldalán utaltam rá, hogy bizonyos körben törvény teheti lehetővé az amerikai perköltségviselési szabállyal szemben, hogy a felperes pernyertessége esetén ügyvédjére fordított költségét megtéríteni igényelhesse.

A felperesi oldalon jelentkező hátrányok csekélyebbek, de nem mellőzhetők. Így pl. a reprezentatív felperessel szemben szigorú feltételek érvényesülnek arra nézve, hogy a távollévők jogait megfelelően képviselje. Hátrányos lehet még, hogy az egyedileg esetleg gyorsabban befejezhető egyedi per class action-ként bonyolultsága miatt elhúzódik (összességében azonban sokkal kisebb idő- és energia-ráfordítást igényel). Nehezebb a felperes dolga a keresetindításnál, mert ha a class action-t engedélyezték, a kereset megváltoztatását a bíróságok sokkal szűkebb körben engedélyezik.

A várakozásokkal szemben az alperesi oldalon is észlelhetők előnyök. Rámutattam, hogy az alperes a vele szemben támaszható tömeges jellegű követelések tekintetében a class action során biztosan megállapíthatja és fixálhatja a kitétséget, megszűnik tehát az ismeretlen számú követelésből eredő üzleti bizonytalanság. Előnyös továbbá, hogy bizonyos esetekben (pl. Magnusson-Moss törvény) felelősségi-maximum érvényesül class action esetén, ami

egyedi pereknél nem. Fontos továbbá az egész csoportra kiterjedő res iudicata-hatás, ami egyezségnél és ítéletnél is érvényesül, s végérvényesen zárja le az adott tényeken alapuló tömeges jogsértést. A CAFA (Class Action Fairness Act) hozott taktikai előnyöket is az alperes számára, mivel szövetségi bíróság elé 2005 óta egyszerűbben kérheti ügye áttételét.

Az alperesi oldalon jelentkező hátrányokat a felperesi oldal előnyeivel való azonosításon túl rámutattam, hogy a class action miatt felduzzadt pertárgyérték hatalmassága önmagában olyan kockázatot képez, ami miatt az alperesi megegyezési hajlandóság megnő.

Végül a kollektív igényérvényesítési eszköz társadalmi, közpolitikai és állami szférára gyakorolt hatásait vettem számba. Rámutattam, hogy az eszköz alkalmas fontos közpolitikai, közösségi célok elérésére, így pl. az azbesztperek sokasága hatékony segítséget nyújtott egészségre káros termékek kivételében, s ezen a vonalon számos fogyasztóvédelmi szempontból jelentős class action volt azóta is. A perjogi eszköz alkalmas arra, hogy jogalkotás helyett vagy amellett üzleti szereplők jövőbeli magatartását – bírói ellenőrzéssel – változtassa meg a jogszabályszerű kereteknek megfelelően. Az irodalom azonosította a strukturális hatást, amely pozitív externáliaként az állam számára kevesebb erőforrás igénybevételét teszi szükségessé közpolitikai célok elérésére – ha a magánügyészi funkcióval megtámogatott kollektív igényérvényesítés részben mintegy átveszi ezt a szerepet. A társadalmi szintű hatásokat erősíti a fokozott érdeklődés a nyilvánosság részéről, amely mindazonáltal – alaptalan igények esetén – óriási károk okozására is képes, így óvatosan kezelendő. Persze kritikák is megfogalmazódtak a perjogi eszközökkel támogatott jogalkotással szemben: akár a hatalmi ágak megosztását veszélyeztető folyamatot láttak benne egyes szerzők.

Az eddigiek általános értékeléséből alkotott konklúzióm szerint a class action – ha megfelelően kiegyensúlyozza a jogalkotó és a bírósági gyakorlat – nem egyoldalú eszköze a felperesi (ügyvédi) jogérvényesítésnek, gazdagodásnak, de az alperes számára is lehetőségeket tartogató eljárési eszköz. Ha a jog biztosítja a tömeges perlés eszközét, akkor azt a tisztességes eljárás keretein belül kell tennie, hogy egyik oldalnak se legyen érdemi, anyagi jogra kiható előnye a másik féllel szemben pusztán az eljárásjogi eszköz szabályozásából kifolyólag; maga a szabályozási környezet egy semleges játéktér legyen, ahol a felek egymás közti vitájukat tisztességes keretek között tudják megoldani.

A kutatás eredményeképpen tudományos közleményekben és a kötetben is részletekbe menően elemeztem a class action törvényi felépítését, a vonatkozó szövetségi polgári perjogi környezet szükséges bemutatásával. Bár az USA-ban megvalósult jogi konstrukció – nyilvánvalóan – nem ültethető át más ország jogába, a benne megjelenő elméleti konstrukciók figyelemre méltóak. Így különösen a class action megengedhetőségének többemű feltételrendszere érdemel komolyabb vizsgálatot, ami a bíróság kezébe teszi a jogi szempontokkal megtámogatott mérlegelést a per tömegesként való kezelésének megengedése tekintetében. A magyar jogi szabályozásnak hasonló rendelkezést szükség szerint tartalmaznia kell majd.

Fontos eleme volt munkámnak, hogy azokat az összetevőket azonosítsam, amelyek miatt a class action az USA szövetségi és tagállami perjogának rettegett eszközévé vált, máshova átültetve azonban esetleg ezek a vonások hiányoznak. Több ilyen jellegzetességet azonosítottam, így a punitive damage, az átalánykártérítés, az esküdtbíráskodás, a pénzügyi ösztönzők, a perköltségviselés sajátos rendje, az ügyvédi sikerdíj és a magánügyészi funkciók mind-mind olyan jelenségek, amelyek a magyar (és jellemzően az európai országok) jog(á)ban nem találhatók meg, így a class action bevezetésének vélt hátrányos hatásai ezek hiánya miatt – állításom szerint – eltörpülnének a belőle nyerhető előnyök mellett.

A magyar szabályozás irányai kapcsán is állást foglaltam, azt megelőzően azonban elméleti bevezetésként a perbeli egység-többesség, azonosítottság-azonosítatlanság dichotómiáját; a közérdekű keresetindítás és a magánérdekek aggregációjának különbségét, valamint a belépést megkívánó-kilépést engedő csoportképzési rendszer közötti elvi különbségeket elemeztem. Itt fogalmaztam meg azt a véleményemet, amely a perjogi rendelkezési jog alkotmányos fontosságának hangsúlyozása mellett rámutatott, hogy a kilépési lehetőség fenntartása elvileg biztosítaná ezt a nagy becsben tartott alapvető jogot. Ez az alapvető jogi szemlélet természetesen hatással volt a magyar szabályozás koncepciójáról alkotott véleményemre is.

A monográfia záró részében terjedelmesen foglalkoztam az intézmény magyarországi recepciójának lehetőségeivel, koncepcionális alapkérdéseivel. Állást foglaltam a bevezetés indokoltsága mellett – amelyet saját korábbi munkásságom mellett a kapcsolódó magyar irodalom más szerzőinek támogató véleménye is alátámaszt. A fogalmi beillesztés kapcsán saját korábbi elnevezésemet, az osztályos kereset fogalmát javasoltam használatba venni, amely a magyar jogi terminológiától sem volna idegen és kellően érzékeltetné az igényérvényesítési eszköz tömeges voltát. A jogforrási elhelyezés kapcsán véleményem szerint a Pp.-ben elhelyezett különleges per volna a megfelelő, ugyanakkor az intézmény sikerét nem veszélyeztetné az sem, ha külön törvényben lenne található. A kódexbe való bevezetése mellett szól mindazonáltal a jogalkotói perjogi koncepcióban is megfogalmazott jogpolitikai cél, valamint, hogy a jogalkotási lendület most (még) alkalmas egy ilyen új eszköz megteremtésére.

Fontos kérdés volt az osztályos kereset tárgyi hatályának korlátozottsága vagy teljessége. Bár szakmai álláspontom szerint a tárgyi hatály teljességétől nincsen félnivaló, s így szolgálná az e tézisekben is részletesen elemzett előnyöket leginkább az eszköz, meg tudtam érteni azokat az aggályokat, amelyek az egy csapásra történő bevezetés miatt fogalmazódtak meg. Így elfogadhatónak tartok egy olyan köztes megoldást, amely jellegzetes, pl. fogyasztóvédelmi típusú jogvitákra korlátozza az eszköz alkalmazását, legalábbis kezdetben. Itt kell rámutatni arra a felismerésre, amely szerint Európában, és így Magyarországon is fejlett a fogyasztóvédelem rendszere, így a nagyszámú osztályos keresettől való félelem már csak azért sem indokolt, mert sok tömeges fogyasztói igényt a fogyasztóvédelem bevett eszközeivel oldanának meg, s peres útra csak a legnehezebb ügyek maradnának.

Vizsgáltam az osztályos kereset viszonyát a fennálló perjogi intézményekkel, így kiemelten fontosnak tartom, hogy a bevezetendő kollektív igényérvényesítési eszközt a pertársaságtól el kell választani. Megjegyzendő – és az amerikai tapasztalatszerzés indokoltságát talán alátámasztja –, hogy az ottani rendszerben is a felek fejezetben, a kötelező és a megengedett pertársaság szabályait követően van elhelyezve az intézmény [vö.: FRCP (Federal Rules of Civil Procedure) 19-20 és 23. cikkeivel]. A fennálló jogintézményekkel való kapcsolat kérdésköre a fizetési meghagyásos eljárásra is kiterjed – a kodifikációs előmunkálatok során fontos szempont volt a jól működő intézmény érintetlenül hagyása, megzavarásának elkerülése. Ezt a véleményt magam is osztottam munkámban.

Részletesen elemeztem az osztályos kereset kezdeményezésének és befogadásának feltételeit, így először a megindítás kérdéskörét. Utaltam arra, hogy a rendelkezésre álló két modell – az eleve ilyenként indítás illetve a megindított egyedi per ilyenné minősítése – követhető út, s a köztük való választást akár a csoportképzés feltételei közötti választáshoz is lehet rendelni. A keresetindításra jogosult személyi kör kapcsán – ismerve az európai uniós jogalkotás trendjét is – amellet foglaltam állást, hogy a számos működő megoldás ellenére érdemes lenne a magánféli perindítási lehetőség felé elmozdulni. Egy korábbi

tanulmányomban részletesen kritizáltam az Unió jogalkotás azon irányvonalát, ami jogosítvánnyal rendelkező szervezetek számára tenné lehetővé a tömeges perindítást – kizárólag. Ez a korlátozás kizárná az egyéni ösztönzőket a rendszerből és limitálná az ilyen perek számát – ami persze a másik oldalról érthető közpolitikai cél, mindazonáltal az ilyen perek támogatása illetve korlátozása között gondosan kell egyensúlyt vonni. A bárki általi megindítás lehetősége véleményem szerint nem tenné túlságosan vonzóvá az eszközt, mindaddig, amíg a perköltség szabályai az európai hagyományoknak megfelelően a vesztes fizet elve alá tartoznak.

Foglalkoztam az osztályossá minősítés kérelemre történő vagy hivatalbóli jellegével is. Bár az eszköz hatékonyságát növelhetné, ha a bíró hivatalból is ilyenné minősíthetne bizonyos pereket, a rendelkezési jog tiszteletben tartása azt követeli, hogy ilyen kérelmet a perindításra jogosult fél terjesszen elő, más pedig ilyet ne tehessen. A rendelkezési joggal kapcsolatos kissé megengedőbb álláspontom legfeljebb eddig tart és nem tovább. A minősítés feltételei tekintetében – az amerikai elméleti álláspontból derivált – véleményem az, hogy négy feltételnek kell kitűnnie a szabályozásból, vagy legalább immanensen a szabályokban rejtőznie azoknak. Ezek: a számosság, a közösség, a tipikusság és az adekvát képviselet. A követelményeket részletesen elemeztem munkáimban; lényegük, hogy elválasztják az egyedi pereket a tömeges igényérvényesítéstől, az összehasonlíthatót az összehasonlíthatatlantól, a tipikus igényt az atipikustól és a hamis képviselőt a jó képviselőtől. Ezeket a feltételeket az én véleményem szerint a bíróságnak kellene ellenőriznie – itt a jogalkotó a jelenlegi állapotok szerint más irányt választott, amely érdekes új irány, s a jövőben kritika tárgya lehet. Az osztály definiálása – amely a felperes feladata – részét képezi a kérelemnek és a befogadásról szóló döntés alapja: a szempontok határozottsága az, ami az elvi alapoknál elemzett azonosítottság-azonosíthatatlanság dichotómiáját megnyugtatóan feloldja. A befogadásról szóló döntés kapcsán pedig kifejtettem, hogy az szükségképpen bírósági, lehetőség szerint minél hamarabb történjék, jogorvoslattal lehessen ellene élni (különösen az alperest érintő érdekhátrány miatt) és csak ezt követően lehessen szó egyezségkötésről.

A kollektív igényérvényesítéssel foglalkozó irodalom slágertémája az osztály belső és külső viszonyainak kérdésköre, ami közül kiemelkedik az opt-in (belépést megkívánó) ill. az opt-out (kilépést engedő) rendszer közötti választás. Jómagam a rendelkezési jog védelmét sem látom a gazdaságilag sokkal hatékonyabb opt-out rendszer gátjának, amely véleményemet pl. Nagy Csongor István és Harsági Viktória is osztja. Ugyanakkor a kérdést végső soron költség-kérdésként azonosítottam, s az érdekviszonyok megfelelő megvilágításával rámutattam, hogy az opt-in rendszer választásával egyszerűen megdrágítja a felperesek számára a kellő nagyságú csoport képzését a jogalkotó, amely többletköltséget viszont ellensúlyoz, hogy pernyertesség esetén a felperesi oldal ezen költségei megtérítésére is számíthat a (reményei szerint) pervesztes alperestől. Végső soron az opt-in rendszer tehát az igényérvényesítés osztársadalmi költségeit, externáliáit fokozza, annak hatékonyságát – éppen az igényérvényesítési hajlam lehűtése érdekében – csökkentve. Ezen jogpolitikai választás érthető és világos, a jogalkotó részéről felvállalt felelős döntés, amely kritika tárgyát képezheti, de a jogalkotói felelősség nem vállalható át.

Az osztálytagság keletkezése ezt követően már a jogalkotói választásnak megfelelő, nem egyértelmű viszont a tagok jogállásának kérdésköre. Munkáimban rámutattam, hogy az osztályos kereset komparatív költségelőnye csak akkor áll fenn, ha a tagok közös képviselete is megvalósul, megfogalmazásomban: ha az osztály egy hangon szólal meg. Ehhez a féli jogok bizonyos korlátozása szükséges, amelyek tekintetében úgy foglaltam állást, hogy akár a

jelenlét illetve az előadási jog is korlátozható, ha az adekvát képviselőt biztosított illetve a kilépési lehetőség adott.

A magyar viszonyok között nem kérdéses, hogy a jogi képviselőt kötelezővé kell tenni a kollektív igényérvényesítés kapcsán, itt a gondolkodásom inkább afelé fordult, hogy a potenciális jogi képviselők közötti választásnak lehetnek-e és milyen feltételei. Az amerikai példa arra mutat, hogy a bíróság komoly szakmai felügyeletet gyakorol az ügyvéd munkája felett, akár ki is zárhatja a perből és másik jelentkezőt is választhat. Ez a liberális perjogi tradíciókkal rendelkező USA megoldás a kontinentális, szociális perjogi tradícióban érdekes módon nehezen volna érvényesíthető, mégis fontos, hogy a képviselő adekvátasága, megfelelősége valamilyen ellenőrzés alá essen.

Külön foglalkoztam az alapjogi megfontolásokkal, amelyek az intézmény alkotmányossági megítélésének próbakövét jelentik. Ráműtöttem, hogy ismeretlen olyan európai emberi jogi gyakorlat, amely kizárná a kilépést engedő csoportképzéses kollektív igényérvényesítést, valamint számos európai ország ilyen megoldása támasztja alá, hogy a jogalkotót európai alapjogi megfontolások nem gátolják ilyen rendszer létrehozásában. A magyar Alaptörvény vonatkozó rendelkezései tekintetében pedig fenntartottam korábbi álláspontomat, amely a rendelkezési jog és a tisztességes tárgyaláshoz való jog sérelmét nem látja megalapozottnak az igényérvényesítés kollektív jellege miatt – ha az informált kilépés lehetősége adott.

A bíróság szerepköre nem hangsúlyozható eléggé az osztályos keresetnél, sokkal fontosabb, mint az egyedi perben. A magyar viszonylatban fontos hatásköri kérdésben egyértelműen állást foglaltam a törvényszéki elsőfokú perindítás, a lehetőség szerint társasbíráskodás, valamint a bíró aktív pervezetési jogköreinek támogatása mellett. És nem szabad elfelejteni az ilyen ügyeket elbíráló bírók kellő ösztönzését és honorálását sem: javaslatot tettem a bírói értékelésnél az ilyen perek fokozott figyelembevételére, hiszen e perek bonyolultsága sok energiáját fogja elvenni az azt elbíráló bírónak.

Eleméztem a finanszírozással kapcsolatos egyes kérdéseket is, részben a monográfiámban, részben már korábbi munkáimban. Az európai ajánlást kritizáló tanulmányomban már rámutattam a harmadik finanszírozó fél modelljével kapcsolatos aggályokra. Ez az új trend véleményem szerint nem különbözik sokban a sikerdíjas ügyvédi modelltől, azzal, hogy a finanszírozó bevallottan nem jogász (bár nyilván erőteljes jogi támogatással bír), hanem lényegében kockázati tőkebefektető. Farizeus álláspontnak tartom az ügyvédi sikerdíj elutasítását akkor, amikor a harmadik finanszírozónál a nyereségességre törekvést már nem tartja elítélendőnek az uniós jogalkotó. A költségtényezők kapcsán utaltam még arra, hogy bár az amerikai perköltségviselés rendje (mindenki viseli a saját költségét) bizonyos helyzetekben ösztönzője a kollektív igényérvényesítésnek, az európai jogrendekbe ez tradicionális okokból nem, vagy csak szűk tárgyi hatállyal lenne bevezethető. De éppen e szűk hatály bevezetése érdekében munkáimban igyekeztem kifejteni annak logikáját, hogy hogyan ösztönzi a saját költségek viselésének szabálya a perindítást – persze azzal a veszéllyel megfélemlítve, hogy alaptalan perek is nagyobb számban indulnak ilyenkor.

Kutatásom kiterjedt a bizonyítás, az egyezség illetve ítélet, valamint a perorvoslatok és a végrehajtás témakörére is, amelyek tekintetében azonban a koncepcionális irányt nagyban megszabja az a jogalkotói választás, hogy a csoportképzés tekintetében melyik modellt választja. Igyekeztem teljes képet adni az opt-out rendszerből fakadó sajátosságokról is, bár – ahogy azt a jogalkotás jelen állása is igazolta – már akkor valószínűbbnek tűnt a belépést engedő rendszer. Azt természetesen meg kell jegyezni a kép teljessége végett, hogy a jogalkotó által választott rendszer valóban biztosabbá teszi a végrehajtást, mivel csak azonosított csoport számára teszi lehetővé a perlést, így a csoport azonosíthatóságából

eredő faktort nem az eljárás lezárásakor kell kiküszöbölni, hanem már az eljárás kezdetén. Ez talán még az alkotmányjogi aggályoknál is komolyabb érv az opt-in rendszer mellett, amelyet magam is elfogadok.

Végső soron amellet tettem hitet, hogy a kollektív igényérvényesítésnek helye van a magyar jogrendszerben és annak tételes jogi megoldásaihoz munkáimban igyekeztem a fenti elvi alapokat szolgáltatni.

A kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos irodalmi munkásságomat és azok idézettségét, valamint tudományos előadásaimat alább részletezem.

Class action – az ördögtől való? in: Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2011, 262-276.

Osztoivits András: Keresetindítás és a tárgyalás előkészítése, in: Polgári Eljárásjog I. (Osztoivits András szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 235. (irodalmi hivatkozás)

Nagy Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján, in: Magyar Jog 2014/4. 203-213. (2. lj.)

Szalai Ákos: Kollektív keresetek joggazdaságtana, Iustum Aequum Salutare X. 2014/1. 163–181, 163. (2. lj.)

Gyimesi Tamás Ferenc: A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében, in: Iustum Aequum Salutare XI. 2015. 2. 175–193., 192. (85. lj.)

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (7. lj.)

Some Remarks on Class Action in Antitrust Cases in the US and EU, Versenytükkör, 2012/2. 36-41.

Nagy Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján, in: Magyar Jog 2014/4. 203-213. (2. lj.)

The Advantages and Disadvantages of Class Action, in: Iustum Aequum Salutare IX. 2013. 1. 67-82.

Nagy Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján, in: Magyar Jog 2014/4. 203-213. (2. lj.)

Szalai Ákos: Kollektív keresetek joggazdaságtana, Iustum Aequum Salutare X. 2014/1. 163–181, 171-172. (17., 18., 19., 20. lj.)

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (8. lj.)

A kollektív jogorvoslat európai szabályozásának főbb csomópontjai és folyamata, Európai Jog 2013/6. (Tizenharmadik évf. 6. szám – 2013 november) 1-11.

Nagy Csongor István: Javaslat a csoportper honi szabályozására az új Polgári Perrendtartás kodifikációjának apropóján, in: Magyar Jog 2014/4. 203-213. (17. lj.)

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (7. és 9. lj.)

On the Theoretical Background of the Class Action, in: Hagyomány és Érték Állam- és jogtudományi tanulmányok a Károli Gáspár Református Egyetem fennállásának 20. évfordulójára, KRE ÁJK, Budapest, 2013, 315-326.

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (8. lj.)

Az amerikai class action elméleti háttere és jogszabályi konstrukciója, in: Codificatio processualis civilis, Studia in Honorem Németh János II. (Varga István szerk.), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013. 449-488.

Bencsik Klaudia: A class action eredete és kialakulása a polgári perjogi kodifikáció tükrében, in: Fazekas Mariann (szerk.): Jogi tanulmányok 2014 (Jogtudományi előadások az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának jubileumi konferenciáján 20 éves a doktori képzés az ELTE Jogi Karán), Budapest, ELTE ÁJK 2014, 654-663, 656. (7. lj.), 659.

(16. lj.), 661. (25. lj.), 662. (irodalmi hivatkozás)

Gyimesi Tamás Ferenc: A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében, in: Iustum Aequum Salutare XI. 2015. 2. 175–193., 189. (71. lj.)

Osztovits András (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja, OPTEN Informatikai Kft., Budapest, 2015, 135, 180. (irodalmi hivatkozás)

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (7. lj.)

Az állam felelőssége a tömegesen jelentkező igények érvényesítése megkönnyítésében, in: Állam és Magánjog Törekvések és eredmények az Európai Unió joga, a nemzetközi magánjog, polgári jog és polgári eljárásjog keresztmetszetében, Pázmány Press Budapest, 2014, 353-360.

A perbeli fő- és mellékszemélyek státusának egyes kérdései – de lege ferenda, in: Németh János – Varga István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai, hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, 122-171.

Gyimesi Tamás Ferenc: A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében, in: Iustum Aequum Salutare XI. 2015. 2. 175–193., 188-189., 191. (64., 67., 78. lj.)

Miczán Péter: A bizalmi vagyonkezelés egyes polgári peres kapcsolódásai, Magyar Jog 2015/11. 628-638, 630, 632-633. (9. 14., 24. lj.)

Osztovits András (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja, OPTEN Informatikai Kft., Budapest, 2015, 135, 179. (irodalmi hivatkozás)

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (7. lj.)

A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete, az Igazságügyi Miniszter előterjesztése, 2016. április 11. 500. <<http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf#!DocumentBrowse>>

Magyar nyelvű ismeretterjesztő cikkek, nyomtatott és online formában:

A tömeges perléssel kapcsolatos jogalkotási dilemmák, Ügyvédvilág, 2015 május (IX. évf. 5. szám) 20-23.

Deák Beáta: Udvary Sándor: Pro Actione Collectiva, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 73-76. (7. lj.)

Európai kollektív jogorvoslat a horizonton, Ügyvédvilág, 2015 október (IX. évf. 10. szám) 20-23.

Egy mindenkiért, mindenki egyért – Class action Magyarországon, Balogh Flóra interjúja Dr. Udvary Sándorral <<<http://www.arsboni.hu/egy-mindenkiert-mindenki-egyert-class-action-magyarorszag.html>>> (2015. szept. 22.)

Egy mindenkiért, mindenki egyért – Class action Magyarországon – II. rész, Balogh Flóra interjúja Dr. Udvary Sándorral <<<http://www.arsboni.hu/egy-mindenkiert-mindenki-egyert-class-action-magyarorszag-ii-resz.html>>> (2015. szept. 28.)

Idegen nyelven tartott konferencia-előadások, tudományos előadások (konferencia kiadványban meg nem jelent teljes értékű anyag esetén):

The Status of Collective Redress in the EU, at the National Office for the Judiciary, Hungarian Judicial Academy, May 26, 2016

Magyar nyelven tartott konferencia-előadások, tudományos előadások (konferencia kiadványban meg nem jelent teljes értékű anyag esetén):

- A pertársaság múltja, jelene és jövője az aggregált igényérvényesítés szempontjából, 2012. április 20., Szegedi Egyetem, ÁJK – Polgári Eljárásjogi Kollokvium

- A tömeges perléssel kapcsolatos egyes jogalkotási kérdések, Konferencia az új polgári perrendtartás szabályozási irányairól, (Igazságügyi Minisztérium, Magyar Jogász Egylet, Miskolci Közjegyzői Kamara, ME ÁJK), Miskolc, 2015. május 8.
- A csoportos perléssel kapcsolatos aktuális kérdések, American Hungarian Chamber of Commerce, Szabályozási Bizottság ülése, Budapest, 2015. június 17.
- Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás [Harsági Viktória (szerk.), könyvbemutató], PPKE JÁK Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék, Budapest, 2015. június 18.
- Közérdekű kereset – a bizottság álláspontja, az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottságának Civilisztikai Albizottsága „Az új Polgári perrendtartás – közérdekű keresetindítás kérdései” c. ülése, PPKE JÁK, 2015. június 18.
- A kollektív igényérvényesítés helye a megújuló polgári perrendtartásban (referátum), Magyar Jogász Egylet és az Igazságügyi Minisztérium közös konferenciája, Budapest, 2016. május 18.

2. A polgári eljárásjoggal kapcsolatos kutatói, publikációs és előadói tevékenységem

Polgári eljárásjoghoz kapcsolódó, az elsődleges kutatási területemen, tehát a kollektív igényérvényesítési renden kívüli kutatási és publikációs tevékenységem a diplomám megszerzését követően, PhD tanulmányaim idejétől folyamatos. Korai érdeklődési területem a bizonyítási teher kérdésköréhez vonzott, ahol – megelőlegezve későbbi munkásságom – az amerikai joggal vettem össze a magyar szabályokat. Ezt egy rövid tanulmányban foglaltam össze.

A bizonyítási teher szabályozásának vizsgálata a magyar és az amerikai jogban, *Collega* 2000. IV. évf. 2. szám, 43-45.

Pribula László: A bizonyítás általános szabályai, in: *Polgári Eljárásjog I.* (Osztovits András szerk.), HVGorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 380. (irodalmi hivatkozás)

Később immár az alkotmánybíróági munkámhoz is kapcsolódott a kutatás, célszerűségéből és az érdeklődésem tágulásából következően. A polgári eljárásjogi területre addig és azóta sem jellemző módon koncentráltan tekintettem át egy szűk polgári perjogi terület, a képviselet alkotmánybíróági gyakorlatát. A leíró jellegű tanulmány kimutatta, hogy a kötelező képviselet köre alkotmányosan bővíthető, amit a jogalkotó később meg is tett. A tanulmány később beszámítási pont lett egy román-magyar összehasonlító tanulmányban, amely a kötelező képviselet további szélesítése ellen szólalt fel a külföldi tapasztalatok intése alapján.

A képviseletre vonatkozó egyes szabályok az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében, In.: *A magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció, ELTE ÁJK Budapest, 2003, 328-345.*

Pallós Nikoletta: Az „ésszerű idő” követelménye és a Pp. XI. novellájának összefüggései, *Collega* 2009. évi 1-2. szám (XIII. évf.) 64-68. (2. lj.)

Kapa Mátyás: Képviselet, in: Szabó Imre (szerk.): *A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény kommentárja*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó Budapest, 2006, I. kötet 230. (10. lj.)

Székelly János: A kötelező jogi képviselet és alkotmányossága Magyarország és Románia polgári perjogában, *Jogtudományi Közöny* 2016/6. 311-319, 314, 317. (27., 30. és 50. lj.)

Egy a tanszék akkori munkatársaival közös projektben módomban nyílt a polgári perrendtartás átfogó kommentárjában közreműködni. Már a 2006-os megjelenést megelőzően elektronikus formában készítettünk kommentárt a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak, amely végül 2006-ban jutott el a nyomtatott kiadásig. A kötetben számos fejezet kapcsolódik nevemhez, így a peres felek és a perköltség, különleges perek – ezek később is folyamatos érdeklődési körömbé tartoztak. A leginkább idézett részeim is ezekhez a területekhez kapcsolódnak. A kommentár-irodalom szabályait megtartva a könyvben inkább a megállapodott bírósági gyakorlathoz és jogirodalmi állásponthoz ragaszkodok a szerkesztett véleményünk, azonban bizonyos pontokon igyekeztünk a megújult jogszabályi részeket a várható értelmezéshez útmutatással ellátni. A munka kiváló lehetőséget biztosított, hogy a későbbi frissítések során – amikor már csak elektronikus formában jelent meg a mű, a hivatalos jogszabálytár weboldalához kapcsolva – a szerkesztői munka alapjaival is megismerkedjek, mivel a 2010-es és 2014-es frissítéseknél Szabó Imre professzornak asszisztenciát nyújtottam a szerkesztésben. Ez egyébként egyike a legtöbbet idézett munkáimnak, 18 független idézet kapcsolódik az általam írott részekhez.

A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény kommentárja (társszerző: Dr. Kapa Mátyás, PhD; Dr. habil. Szabó Imre, PhD,) Magyar Hivatalos Közlönykiadó Budapest, 2006, 1543. [I. kötet II. fejezet 47-82., IV. fejezet 128-220., VI. fejezet 280-411.; II. kötet X.

fejezet 709-798., XI. fejezet 798-923., XIII. fejezet 1029-1080.; III. kötet XV. fejezet 1157-1211, XVI. fejezet 1211-1247, XVII. fejezet 1247-1257, XVIII. fejezet 1257-1283, XXI. fejezet 1397-1425., XIV. fejezet 1458-1472., Rövidítések jegyzéke 1528-1533.]

Gyekiczky Tamás : Az eljárás felfüggesztésének közösségi jogi szabályai a német és a magyar polgári eljárásjog szemszögéből. Miskolci Jogi Szemle 2008/2. (3. évf.) 58-76, 74. (34. lj. II. kötet 1040.)

Gyekiczky Tamás : Perkoordináció, avagy perfüggőség az Európai Unió és a tagállamok eljárásjogában: A németországi ZPO és a magyar perrendtartás tanúsága, in: Jogtudományi Közlöny 2009/3. 101-116, 113. (52. lj., oldalszám nélkül)

Bakos Kitty: Igényérvényesítési lehetőséget a konzorciós szerződések esetében, Jogtudományi Közlöny 2011/9. 435-444. 441. (52. lj. I. kötet 174.)

Pallós Nikolett: A kísértékű per szabályainak perrendi kompatibilitása, PhD értekezés, Szeged, 2011, 81. (232. lj. I. kötet 319.), 241. (irodalmi hivatkozás) <<<http://juris.oldportal.u-szeged.hu/download.php?docID=7832>>>

Pákozdi Zita: Problémás kérdések a jogerő intézményével összefüggésben, Jogtudományi Közlöny 2013/4. 189. (39. lj. II. kötet 1036.)

Osztoivits András: Felülvizsgálat, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 86. (irodalmi hivatkozás)

Dr. Pataki János István: A végrehajtó és az adós. A bírósági végrehatás gyakorlati ütközőpontjai, Ad Librum Budapest, 2013, 216. (irodalmi hivatkozás)

Pintér P. Zoltán: A beavatkozó jogállás a bírói gyakorlat tükrében, in: Iustum Aequum Salutare IX. 2013. 3. 149-165, 151. (5. lj. I. kötet 188-189.)

Wopera Zsuzsa: Házassági perek, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 106. (irodalmi hivatkozás)

Wopera Zsuzsa: Az apasági és a származás megállapítása iránti perek, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 124. (irodalmi hivatkozás)

Wopera Zsuzsa: A szülői felügyelettel kapcsolatos perek, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 131. (irodalmi hivatkozás)

Wopera Zsuzsa: A gondnoksági perek, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 144. (irodalmi hivatkozás)

Wopera Zsuzsa: A sajtóhelyreigazítási eljárás és a sajtóper, in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 179. (irodalmi hivatkozás)

Kiss Szilvia: Megállapítási és marasztalási perek összehasonlítása, megállapítási keresetek speciális feltételei, Debreceni Jogi Műhely, 2014. évi (XI. évfolyam) 1-2. szám <<http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/megallapitasi_es_marasztalasi_perek_osszehasonlitasa_megallapitasi_keresetek_specialis_feltetelei/>> (oldalszám nélkül, irodalmi hivatkozás)

Pákozdi Zita: A jogerő és az erga omnes hatály kapcsolódási pontjai a fogyasztói szerződések tisztességtelen kikötése kapcsán, in: Acta Universitatis Szegediensis, FORUM Publicationes Doctorandorum Juridicorum Szeged, 2014. IV. évfolyam (II. kötet 1036. és 1034.)

Bencsik Klaudia: A kollektív igényérvényesítés hazai lehetőségei, Themis 2015/6. 5-32, 14. (34. lj. I. kötet 164.) <<http://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2015_jun.pdf>>

Juhász Imre: Határozatok, in: Polgári eljárásjog II. Szakvizsga felkészítő kötet, Patrocínium, Budapest, 2015. (Dr. Udvarny Sándor szerk.). 60. tétel, II. kötet 28. (szöveges hivatkozás, I. kötet 188-189.)

Pákozdi Zita: A jogerő tárgyi terjedelme a polgári perben (PhD értekezés), Szeged, 2015, 20. lj. (II. kötet 893-905.); 57. lj. (II. kötet 903.); 261. lj. (II. kötet 804.)

Molnár Judit: „Érték-határ” – Kodifikáció a fizetési meghagyásos eljárás szempontjából, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 55-63. (7., 24-25. lj.)

Egy a KRE ÁJK által 2009-ben szervezett nemzetközi konferencián volt módom angolul előadni – Marcel Storme professzor igen megtisztelő társaságában – az akkori nővumról, az európai fizetési meghagyásos és kísértékű peres eljárás sajátosságairól. Az utókötetben megjelent tanulmány szintén angol nyelvű.

A határokon átívelő végrehajtás fejlődési tendenciái (Károli Református Egyetem, Dr. Kapa Mátyás), European Order for Payment and European Small Claims Procedure, 2009

A médiajog területére tett kitekintés miatt csak kisebb tanulmányokra jutott energiám, ezek jellemzően kapcsolódtak alkotmányjogi érdeklődésemhez is. A 2010-ben aktuális alkotmányossági kérdés, amely szerint kiszervezhető-e a fizetési meghagyásos eljárás a közjegyzői kar hatáskörébe, alkotmányjogi határozatban is testet öltött. E határozat megjelenését megelőzően már úgy foglaltam állást, hogy az eljárás – tekintettel arra, hogy nem valódi vitafeloldó eljárás, így igazságszolgáltatási jellege nem teljes – közjegyzői hatáskörbe adható. Az alkotmánybírósági határozat ráerősített véleményemre, amit az Alaptörvény azóta bekövetkezett elfogadása és az igazságszolgáltatás bírósági monopóliumának alkotmányból való kikerülése szintén alátámasztott.

A közjegyzői fizetési meghagyás és a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliuma, in: *De iuris peritorum meritis (7) Studia in honorem Endre Tanka*, KRE ÁJK, Budapest 2010, 97-106.

Kapa Mátyás: Bírói hatalom és igazságszolgáltatás az Alaptörvényben. In: *Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011*. Budapest-Pécs, 2013. II. kötet, 205-214. (15. és 16. lj.)

Pribula László: A fizetési meghagyásos eljárás, in: *Polgári Eljárásjog II.* (Wopera Zsuzsa szerk.), HVGorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 298. (irodalmi hivatkozás)

Molnár Judit: A magyar fizetési meghagyásos eljárás az európai megoldások tükrében, *Közjegyzői akadémia Kiadó*, Budapest, 2014, 216. (913. lj.), 244. (irodalmi hivatkozás)

Az elsődleges kutatási témám kibontakozása idején is igyekeztem időt szakítani a gyakorlat számára használható művekben való közreműködésre. Így a Novissima kiadó gondozásában 2012-ben jelent meg egy jogszabályszerkesztést és szelektált bírósági gyakorlatot tartalmazó könyvem. A kötet koncepciója volt a hatályos rendelkezés nyomtatásba adásán túl, hogy az 1950-es évek óta gyűlő joggyakorlat között „rendet vágjon” abból a szempontból, hogy mely eseti döntések, esetleg jelentősebb iránymutatások hivatkoznak olyan rendelkezésre, amely már nincsen vagy nem akként van hatályban. Ez a munka előjátéka annak a joggyakorlatra váró feladatnak, ami a Pp. 2018-as várható hatályba lépése idején lesz elvégzendő.

Polgári perrendtartás kiegészítve jogegységi határozatokkal és bírósági gyakorlattal, Novissima, Budapest, 2012.

Kiss Szilvia: Megállapítási és marasztalási perek összehasonlítása, megállapítási keresetek speciális feltételei, *Debreceni Jogi Műhely*, 2014. évi (XI. évfolyam) 1-2. szám <<http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/megallapitasi_es_marasztalasi_perek_osszehasonlitas_megallapitasi_keresetek_specialis_feltetelei/>> 116. (16. lj., irodalmi hivatkozás)

Egy konferencia előadásra készülve foglalkoztam a közjegyzői eljárások alkotmányossági garanciáival, amely utóbb a *Közjegyzők Közlönyében* jelent meg. A tanulmány hivatkozási alapként szolgált a közjegyzők jogállásával kapcsolatos későbbi tanulmányokhoz.

A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében, in: *Közjegyzők Közlönye* 2013/1. 30-44.

Köblös Adél: A közjegyzők és az Alaptörvény, *Magyar Jog* 2014/3. 129-136. 1. lj.

Molnár Judit: A magyar fizetési meghagyásos eljárás az európai megoldások tükrében, *Közjegyzői akadémia Kiadó*, Budapest, 2014, 216. (913. lj.)

A tananyagfejlesztésben való széleskörű részvétel jegyében Wopera Zsuzsa és Osztovits András felkérésére közreműködtem egy olyan tankönyv megírásában, amely a perjogi tanszékek többségének kooperációjában készült. A lektorált tankönyvből rám eső részek a

perbeli személyek, a perköltség, valamint a nemperes eljárások közül a bírósági végrehajtás és a hagyatéki eljárás témáit ölelték fel.

Fő- és mellékszemélyek a perben (95-140.); Perköltség (141-174.) in: Polgári Eljárásjog I. (Osztovits András szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 380.

Osztovits András (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nagykommentárja, OPTEN Informatikai Kft., Budapest, 2015, 135, 180, 209. (irodalmi hivatkozás)

Molnár Judit: „Érték-határ” – Kodifikáció a fizetési meghagyásos eljárás szempontjából, Jogtudományi Közlöny 2016/1. 55-63. (7., 24., 25. lj.)

Pribula László: , Szükséges-e a tárgyi keresethalmazat korlátozása? Jogtudományi Közlöny 2016/2. 77-86. (1. lj.)

A bírósági végrehajtási eljárás (217-279.), A hagyatéki eljárás (299-312.) in: Polgári Eljárásjog II. (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 312.

2015-ben a külföldi tanulmányutamat követően számos korábbi felkérésnek is eleget téve több eljárásjogi könyvet és tanulmányt jelentettem meg. Ezek között kiemelkedő megtiszteltetés volt részt venni egy lengyel tanulmánykötetben, ami a végrehajtási eljárás elektronizálásával volt kapcsolatos. Az angol tanulmányomat lengyelre is lefordították.

Electronization of Judicial Enforcement in Hungary, in: Prof. Andrzej Marciniak (ed.): Elektronizacja sadowego postepowania egzekucyjnego w Polsce, Currenda Spolka, Sopot, 2015, 109-134. (angol és lengyel nyelven)

Széleskörű, 14 szerzőt összefogó együttműködésben született meg első szerkesztett művem, amiben szerzőként is közreműködtem: egy kétkötetes polgári perjogi szakvizsga felkészítő a Patrocínium kiadó gondozásában. A kötet szerkesztési alapelve volt, hogy kompakt, de a lényeges szempontokra teljes körűen kitérő segédanyagot adjon a szakvizsgára készülő hallgatók kezébe. A kötet második kiadása 2016 szeptemberében várható.

Polgári eljárásjog I. Szakvizsga felkészítő kötet, Patrocínium, Budapest, 2015. (Dr. Udvarý Sándor szerk.), ISBN 978-963-413-028-4; 14-22 tétel 87-162.; 56. tétel 302-304.

Polgári eljárásjog II. Szakvizsga felkészítő kötet, Patrocínium, Budapest, 2015. (Dr. Udvarý Sándor szerk.), ISBN 978-963-413-029-1; 77-81. tétel 97-126.; 87-89. tétel 172-187.

Még ebben az évben volt módom a Kar tudományos lapjában egy tanulmányt közzétenni a fél és képviselőjének felelősségével kapcsolatos aktuális kérdésekről. Az eljárási cselekményekhez kapcsolódó jogkövetkezményekről szóló tanulmány legfontosabb tézise, hogy indokolt lehet egy a rosszhiszemű pervitelhez kapcsolódó általános deklaratív bírósági határozat kapcsolása, amelyhez nem önmagában, azonnal kapcsolódnának hátrányos jogkövetkezmények, hanem a rosszhiszemű fél a jövőben elesne a jóhiszeműséghez kapcsolódó vélelmektől, így eljárási kedvező joghatásoktól. A javaslat jogalkotó általi megfontolása a kodifikáció folyamatára vár.

Culpa in actionem. A fél és képviselőjének felelőssége egyes eljárási cselekményekért a polgári perben, Glossa Iuridica, II. évf. 2015/1. 51-59.

Lugosi József: Jogviszonyok a polgári (peres) eljárásban, Jogtudományi Közlöny 2016/5. 279-290, 282. (26. lj.)

Ezévben két igen megtisztelő felkérésre (amelyek már a korábbi évekről húzódtak át) jelent meg a Kluwer Law International kiadásában a magyar polgári eljárásjogot angol nyelven bemutató kötetem, ami Szabó Imre és Köblös Adél korábbi munkájának a jelentős átdolgozása. A kötetben a szabályozást a vonatkozó irodalommal kiegészítve mutatom be.

Civil Procedure in Hungary, Wolters Kluwer, Kluwer Law International, Aphen aan den Rijn, the Netherlands, 2016, ISBN 978-90-411-6749-1 (társszerzők: Köblös Adél, Szabó Imre)

A Patrocínium műhelyében készült Sándor István szerkesztésében a magyar üzleti jogot angolul bemutató kötet, amelyben a bírósági szervezetrendszer kereteit, jogszabályi és elméleti hátterét mutattam be.

The Organization of the Administration of Justice, in: Sándor István (ed.): Business Law in Hungary, Patrocínium, 2016, 50-68. ISBN 978-963-413-080-2.

Tudományos előadói tevékenységem a kutatások elmélyülésével párhuzamosan szélesedett. A kezdetben még a kollektív igényérvényesítés kérdéseire fókuszáló érdeklődésem az idők folyamán kiterjedt a polgári eljárásjog oktatásával kapcsolatos kérdésekre, különösen is az új Ptk. hatályba lépésével kapcsolatban.

Az új Ptk. hatályba lépésének hatása a polgári eljárásjogi oktatásra, Magánjogot Oktatók Egyesületének éves konferenciája, Győr, 2013. június 14-15.

A tavalyi év folyamán a számos osztályos keresettel kapcsolatos előadáson túl módomban volt könyvbemutatótól, jogász-közgazdász konferencián, MTA helyi szervezet ülésén, Magyar Jogász Egylet és Igazságügyi Minisztérium által szervezett ülésen előadni változatos témákban, amelyekben visszatérő motívum volt az eljárás elektronizálásának kérdése. Ehhez a Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság elnöke és az igazságügyi miniszter közös felkérésére elvállalt VI. munkabizottsági elnökségem adta a hátteret, mivel ez a munkabizottság foglalkozott ezzel a kérdéskörrel.

Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás [Harsági Viktória (szerk.), könyvbemutató], PPKE JÁK Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék, Budapest, 2015. június 18.

A jogrendek versenye a kodifikálandó polgári eljárásjogunk szemszögéből, Jogrendszerek közötti verseny. Joggazdaságtani konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán, 2015. szeptember 4.

Eljárási jogrendek versenye és hatékonysága, "Etikus közgazdasági gondolkodás és versenyképesség – Etika-gazdaság-jog", Konferencia a KRE ÁJK és MNB közös szervezésében Budapest, 2015. október 15

A digitális technológiák használatának lehetőségei a polgári perben, Magyar Jogász Egylet és Igazságügyi Minisztérium, 2015. november 6. Debrecen

A modern infokommunikációs eszközök felhasználásának lehetőségei és trendjei – nemzetközi kitekintés, „Peres eljárások a XXI. században – az elektronikus kommunikáció kihívásai” DE ÁJK és MRA szervezésében „A tudomány evolúciója – a valós és a virtuális világok” c. konferenciasorozat részeként, Debrecen, 2015. november 19.

A modern infokommunikációs eszközök felhasználásának lehetőségei és trendjei – nemzetközi kitekintés, „Peres eljárások a XXI. században – az elektronikus kommunikáció

kihívásai” DE ÁJK és MRA szervezésében „A tudomány evolúciója – a valós és a virtuális világok” c. konferenciasorozat részeként, Debrecen, 2015. november 19.

A keresetlevél megújuló formai követelményeiről és a kapcsolódó felelősségről (referátum); Magyar Jogász Egylet Polgári Eljárásjogi Szakosztálya szakmai ülés – A kereset és a fellebbezés előterjesztésére vonatkozó alaki és tartalmi követelményekről és a hozzájuk kapcsolódó szakmai felelősség megújuló szabályairól, Debrecen, 2016. április 15.

A végrehajtás fogantatásának közös szabályai, Igazságügyi Hivatal Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája, Budapest, 2016. április 6.

A magyar nyelvű előadásokon túl folyamatosan igyekeztem idegen nyelvű előadói készségemet is fejleszteni, így a Magyar Országos Közjegyzői Kamara nemzetközi kollokviumán a közjegyzők jogállásáról, a Károli Bocskai István Szakkollégiumának meghívására, majd a prágai Károly Egyetem meghívására angolul adtam elő a polgári perjogi kodifikáció aktuális kérdéseiről.

Some aspects and guarantees of the individual civil law notarial procedures with regard to constitutional law – 24. Közép-európai Közjegyzői Kollokvium, Sopron, 2012. november 8-10.

Recent events of the Codification of the Hungarian Civil Procedure, at the Centrum právní komparatistiky Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, April 7, 2016, Prague
Recent Developments in the Codification of the Hungarian Civil Procedure, Budapest, Bocskai István Szakkollégium, KRE ÁJK, March 2, 2016.

3. Médiajoggal kapcsolatos kutatói, publikációs és előadói tevékenységem

A tudományos fokozatom megszerzéséhez kapcsolódó és azt megelőző médiajogi publikációimat – figyelemmel arra, hogy a habilitáció szempontjából elsődlegesen figyelembe veendő az azt követő időszak – csak annyiban mutatom be, amennyiben citáció tárgyát képezte.

A legkorábbi ilyen tárgyú tanulmányom a Jogtudományi Közlöny hasábjain – társszerzőségben – jelent meg, a vélemény-helyreigazítás alkotmányossága kapcsán. Állásfoglalásunk szerint az akkori Ptk. ilyen módosítása erőteljes alkotmányossági aggályokat vetett fel, amit a tárgyban később született alkotmánybíróági határozat is alátámasztott. A cikket számos későbbi tanulmány citálta.

A vélemény és a válasz: új Szkülla és Kharübdisz? (társszerző: Tényi Géza)
Jogtudományi Közlöny, 2001/11, 469-478.

Horváth András: Személyiségi jog és Persönlichkeitsrecht, Optimi Nostri 2007, 91-119, 100, 119. (51. lj.) <<http://dfk-online.sze.hu/images/optimi%20nostri/2007/Horv%C3%A1thA2.pdf>>

Koltay András Sajtó-helyreigazítás és válaszig: a sajtószabadság korlátja vagy kiteljesítése? Iustum Aequum Salutare IV. 2008/4. 143–180., 159. (32. lj.)

Kisbán Tamás: A sajtó-helyreigazítás 'újrakodifikálásának' kritikája, In Medias Res, 2014/2. 374-838. 379. (25. lj.)

Udvarý Sándor: Hozzáférés a médiához, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 559-579, 578. (irodalmi hivatkozás) (saját hivatkozás, szerkesztett és lektorált műben)

Koltay András: A sajtó-helyreigazítási jog, in: Csehi Zoltán-Koltay András-Navratyil Zoltán: A személyiség és a média a polgári és büntetőjogban, Complex, Budapest, 2015, 289-356, 321. (95. lj.)

Már a körvonalazódó PhD kutatásom alapját képezte az Alkotmánybíróági határozatokat elemző több cikkem, amelyek az AKTI (Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, feladatait jelenleg a Médiatudományi Kutatóintézet látja el) támogatásával zajlott és honlapján jelent meg. Ebbe a sorba illeszkedett bele az Infokommunikáció és Jog hasábjain megjelent, szintén aktuális médiajogi AB határozatokat elemző tanulmány.

A médiatörvény alkotmánybíróági múltja és jelene, tanulmány az ORTT számára; Alkalmazott Kommunikáció-tudományi Intézet; www.akti.hu; 2003, 18

Egyes médiajogi alkotmányossági kérdések, tanulmány az ORTT megbízásából Alkalmazott Kommunikáció-tudományi Intézet; www.akti.hu, 2004, 80

Cservák Csaba: A véleménynyilvánítás szabadságjoga a média (szem)üvegén keresztül, Jogelméleti szemle, 2010/1. szám (2., 12., 27., 50., 131., 133. lj.)

Az Alkotmánybíróág három média-határozatának margójára. Infokommunikáció és Jog, 2005/6., 58-61.

Közvetlenül a doktori védésem előtt két angol nyelvű tanulmányom jelent meg a technológiai fejlődés és a véleménynyilvánítás szabadsága összefüggéseiről.

Media Revolution – Effects of Technological Development on Freedom of Expression; Studia Iuridica Caroliensia 2., dr. Kapa Mátyás, szerk.; Károli Gáspár Református Egyetem, Állam és Jogtudományi Kara; Budapest, 2007, 197-215.

Digital Revolution: Digital revolution – Effects of technological development on freedom of expression, Collega, XI. 2007/2-3, 331-341.

Egy 2007-es parlamenti jogi változás képezte alapját az Országgyűlési közvetítés korlátozásával kapcsolatos tanulmányomnak, amelyben aggályaimat fejeztem ki a meghatározott pozícióból való közvetítés szólásszabadsággal való kollíziójáról. A tanulmány ma sem veszítette aktualitását és több szerző idézte.

Parlamenti közvetítés: kijelölt pozíciók? Jogtudományi Közlöny, 2007/10, 448-456.

Baka Péter – Szikora Tamás: Az információszerzés jogi szabályozása, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 367-396, 388, 395. (26. lj.)

Koltay András: Kommentár az Mttv. 13. §-ához, in: Koltay András – Lapsánszky András (szerk.): Médiajogi Kommentárok, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 155, 612. (irodalmi hivatkozás)

Baka Péter – Szikora Tamás: Az információszerzés jogi szabályozása, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2015, 397-429, 420. (30. lj.), 428.

A médiajogi tárgyú alkotmánybírósági határozatokat kritikus szempontból átfogóan elemző doktori értekezésem szerkesztett változata az ORTT és a KRE támogatásával könyv formában is megjelent. Az azóta már csak médiatörténeti jelentőségű Rttv. számos pontjára nézve, valamint az azt vizsgáló alkotmánybírósági határozatokra is több kritikai megjegyzést fogalmaztam meg. A mű egyike legtöbbször idézett munkáimnak.

Alkotmányos médiajog?, KRE ÁJK, Budapest, 2008, 237

Nyakas Levente: A médiapluralizmus fogalma és szerepe a szabályozásban, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 119-127, 122, 127. (12. lj.)

Nyakas Levente: A közszolgálati média alkotmányos és nemzetközi jogi keretei, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 629-645, 645. (irodalmi hivatkozás)

Koltay András–Szikora Tamás–Udvarý Sándor: Felelősség és szankciók a médiajogban, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 851-867, 851. (1. lj.)

Bakos Eszter: A kiskorúak védelme a médiában megjelenő káros tartalmakkal szemben az Európai Unió és hazánk szabályozása tükrében, PhD értekezés, Szeged, 2013, 32-33, 135-136, 257. (71., 74., 374. lj.)

Paál Vince: A magyar média a polgári kormány időszakában 1998–2002, in: Paál Vince (szerk.) A magyarországi médiaháború története Média és politika 1989-2010, Complex, Budapest, 2013, 125-200, 134. (26. lj.)

Révész T. Mihály: A duális médiarendszer létrejötte Magyarországon, in: Paál Vince (szerk.) A magyarországi médiaháború története Média és politika 1989-2010, Complex, Budapest, 2013, 343-367, 367. (131. lj.)

Paál Vince (szerk.) A magyarországi médiaháború története Média és politika 1989-2010, Complex, Budapest, 2013, 829. (irodalmi hivatkozás)

Kóczyán Sándor: Gyermekvédelem a médiajogban, Médiatudományi Intézet, Budapest, 2014, 20. (50. lj.), 234. (irodalmi hivatkozás)

Nyakas Levente: A médiapluralizmus fogalma és szerepe a szabályozásban, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2015, 121-130, 125. (12. lj.), 130.

Udvarý Sándor: A médiához való hozzáférés lehetőségei, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2015, 609-633, 610. (4. lj.), 628. (14. lj.), 632. (irodalmi hivatkozás) (saját hivatkozás, szerkesztett és lektorált műben)

Nyakas Levente: A közszolgálati média alkotmányos és nemzetközi jogi keretei, in: Koltay-Nyakas (szerk.): Magyar és európai médiajog, Complex Kiadó, Budapest, 2015, 689-707, 706.

(irodalmi hivatkozás)

A tudományos fokozat megszerzését követően – részben az eljárásjogi kutatási témám elmélyülésének is köszönhetően – médiajogi publikációim száma csekélyebb lett, de a témák változatosabbá is váltak. Az USA Supreme Court egy választójogi szólásszabadsági döntését összehasonlító jogi módszerrel elemző cikkemben a választási kampányfinanszírozás alkotmányossági kérdéseit elemeztem és óva intettem attól, hogy az amerikaihoz hasonló megoldás irányába mozduljon el a magyar jogalkotás.

Citizens United – Nem európainak való vidék, In *Medias Res* 2012/2. 211-241.

Kóczyán Sándor: A politikai reklámok megítélése az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában, *Infokommunikáció és Jog*, 2014/1. (57. szám) 7-14. (34. lj.)

Szalai Ákos: A gazdasági társaságok jogi személyiségének határai, *Iustum Aequum Salutare* XI. 2015. 1. 5–37, 8. (9. lj.)

Szikora Tamás: Kommentár az Mttv. 32. §-ához, in: Koltay András – Lapsánszky András (szerk.): *Médiajogi Kommentárok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 196, 612. (irodalmi hivatkozás)

Koltay András és Nyakas Levente szerkesztésében először 2012-ben, majd 2015-ben jelent meg a magyar és az európai médiajogot elméleti és gyakorlati szempontból is feldolgozó, tankönyvként is használt kézikönyv, amelyben az addigi kutatói profilomhoz igazodó témákat dolgoztam fel. A két kiadást külön tüntetem fel, figyelemmel arra, hogy a citációk is külön-külön jelentkeznek.

A médiaszabályozás alkotmányos alapjai, a kommunikációs alapjogok. | A cenzúra tilalma, az előzetes korlátozás lehetőségei. | Hozzáférés a médiához. | Felelősség és szankciók a médiajogban. Büntetőjog és szabálysértési jog. in: Koltay-Nyakas (szerk.): *Magyar és európai médiajog*, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 129-144., 215-223., 559-579., 852-858.

Wopera Zsuzsa: A sajtóhelyreigazítási eljárás és a sajtóper, in: *Polgári Eljárásjog II.* (Wopera Zsuzsa szerk.), hvgorac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 179. (irodalmi hivatkozás)

Koltay András: A médiatartalmak közzététel előtti korlátozásának lehetőségei: engedélyezés, regisztráció, cenzúra, végzések, in: *Iustum Aequum Salutare* X. 2014. 1. 71–95, 90. (54. és 56. lj.)

Koltay András: Kommentár az Smtv. 12. §-ához, in: Koltay András – Lapsánszky András (szerk.): *Médiajogi Kommentárok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 66, 612. (irodalmi hivatkozás)

Koltay András: Kommentár az Mttv. 3. §-ához, in: Koltay András – Lapsánszky András (szerk.): *Médiajogi Kommentárok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 126, 612. (irodalmi hivatkozás)

Szikora Tamás: A kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményének értelmezése a hazai médiaszabályozásban in: Koltay András-Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején*, Budapest, Wolters Kluwer, 2014, 133-152, 147. (17. lj.)

Szikora Tamás: Kommentár az Mttv. 32. §-ához, in: Koltay András – Lapsánszky András (szerk.): *Médiajogi Kommentárok*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 196, 612. (irodalmi hivatkozás)

Buday-Sántha Judit Andrea A kommunikációs jog és rendszere, PhD értekezés, Pécs, 2015 <<<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/buday-santha-andrea/buday-santha-andrea-muhelyvita-ertekezes.pdf>>> 1-270, 69. (205. lj.) és 153. (579. lj.) valamint 241. (irodalmi hivatkozás)

Kinga Pázmándi: *Media Law*, in: *Business Law in Hungary*, Patrocinium, Budapest, 2016, 507. (495. lj.)

A médiaszabályozás alkotmányos alapjai, a kommunikációs alapjogok. | A cenzúra tilalma, az előzetes korlátozás lehetőségei. | Hozzáférés a médiához. | Felelősség és szankciók a médiajogban. Büntetőjog és szabálysértési jog. in: Koltay-Nyakas (szerk.): *Magyar és európai médiajog*, Complex Kiadó, Budapest, 2015, 131-149., 221-229., 609-633., 909-917.

Szikora Tamás: Politikai reklámok a rádiós és televíziós médiaszolgáltatásban, in: Koltay András-

Ehhez a kötethez kapcsolódnak a médiaszabályozás alkotmányossági alapjainak, a médiához való hozzáférésnek a magyar szabályait angolul feldolgozó tanulmányaim, amelyek a magyar médiajogot angolul bemutató kötetben kerültek publikálásra.

The Constitutional Foundations of Media Regulation (Chapter 1., 19-24.), Access to the Media (Chapter 15., 229-245.) in: Hungarian Media Law, (ed. András Koltay), Complex Publishing Co., Budapest, 2012, 509.

A médiajoghoz kapcsolódó tananyag-fejlesztési tevékenységem részét képezte a Tóth András szerkesztésében a Patrocínium kiadó gondozásában megjelent jegyzet, amelynek az alkotmányjogi-alapjogi részét írtam meg, immár az új alaptörvény megjelenésére is figyelemmel.

Az infokommunikációs jogok alkotmányos alapjai, in: Tóth András (szerk.): Infokommunikációs jog I., Patrocínium, Budapest, 2012, 9-38.

A basel-i Helbing Lichtenhahn Verlag kiadó felkérésére vettem részt a svájci adatvédelmi és közadat-nyilvánossági törvény kommentárjának összehasonlító jogi munkálataiban, amelyben a vonatkozó svájci törvények rendelkezéseire leginkább kapcsolódó magyar jogi szabályokat és elméleti álláspontokat mutattam be.

[Maurer-Lambrou, Urs, Fürsprecher, LL.M.; Blechta, Gabor-Paul, PD Dr. iur.](#) (eds.): Basler Kommentar Datenschutzgesetz (DSG) / Öffentlichkeitsgesetz (BGÖ), [Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel](#), 2014; ISBN 978-3-7190-3156-5; Art. 1-10, 11, 12-18, 22, 25 DSG; 61-63, 86-87, 116-118, 143, 157, 181, 195, 217-218, 237-238, 261, 290, 309-310, 319, 332-333, 344-345, 358, 371, 377, 452, 483-484.

Médiajoghoz és a szélesebb értelemben vett infokommunikációs joghoz kapcsolódó előadói tevékenységem is elsősorban alkotmányossági kérdéseket ölelt fel, de egy polgári eljárásjogi, tematikusan ide tartozó előadásomat itt is feltüntettem.

Idegen nyelven tartott konferencia-előadások (konferencia kiadványban meg nem jelent teljes értékű anyag esetén):

- Proportionality as smart regulatory principle – in the Practice of the Hungarian Constitutional Court – Roundtable Discussion on ‘Smart’ Media Regulation Principles In the Framework of the Co-operation activities between the Council of Europe and Hungary in the media field, 2013 <<<http://mediaszabalyozas2013.nmhh.hu/round2.html>>>

Magyar nyelven tartott konferencia-előadások, tudományos előadások (konferencia kiadványban meg nem jelent teljes értékű anyag esetén):

- A médiaszabályozás egyes alkotmányossági kérdései, 2012. április 24., Budapest, KRE ÁJK
- Választási szólásszabadság, 2012. december 6., Magyar Tudományos Akadémia Médiatudományi és Médiatörténeti Kutatócsoportja által szervezett konferencia
- A digitális technológiák használatának lehetőségei a polgári perben, Magyar Jogász Egylet és Igazságügyi Minisztérium, 2015. november 6. Debrecen
- A modern infokommunikációs eszközök felhasználásának lehetőségei és trendjei – nemzetközi kitekintés, „Peres eljárások a XXI. században – az elektronikus kommunikáció kihívásai” DE ÁJK és MRA szervezésében „A tudomány evolúciója – a valós és a virtuális világok” c. konferenciasorozat részeként, Debrecen, 2015. november 19.

4. Egyéb kutatásaimmal kapcsolatos publikációs és előadói tevékenységem

Egyéb, különös kutatási témához nem kapcsolódó publikációim sora a recenzióktól a tudományos ismeretterjesztésen át a méltatásig terjednek. Első a sorban Nótári Tamás egy tanulmánykötetét bemutató recenzióm.

Nótári Tamás: *Iuridicophilologica*. Tíz tanulmány (recenzió), *Jogelméleti Szemle*, ELTE ÁJK 2005/1. szám

Egy Lőrincz Lajos, a KRE ÁJK akkori dékánja által szervezett tematikus konferenciára készült az a tanulmány, amely az alkotmánybíróság temetkezési jogszabályok vonatkozásában keletkezett gyakorlatát tekintette át. A talán rendhagyó és került téma ellenére – meglepetésre – számos határozat született e körben és a tanulmánykötet óta hasonló témakörben nem született tanulmány.

A temetkezésre vonatkozó egyes jogszabályok az Alkotmánybíróság gyakorlatában, in: Kosza Yvette (szerk.): *A temetkezéssel kapcsolatos szabályozás, Jog és Állam 6. KGRE ÁJK*, Budapest, 2005, 129-137.

A Magyar Hivatalos Közlönykiadó felkérésére készítettem el a korábbi alkotmánybírósági törvény kommentárját, amely csak elektronikus formában jelent meg a Hivatalos CD jogszabálytárban. Azóta már csak jogtörténeti jelentőséggel bír.

9 Az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény kommentárja; Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Hivatalos CD Jogszabálytár Budapest, 2005, 321

Grád Andrással társszerzőségben szintén a Közlönykiadó számára, szintén elektronikus formában jelent meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja, amely hiánypótló jellegű volt a magyar jogirodalomban. A kiadvány gyakorlati hasznát a számos strasbourg-i bírósághoz küldött beadvány adja.

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény kommentárja (társszerző: Dr. habil. Grád András) Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Hivatalos CD Jogszabálytár Budapest, 2007, 800

Fábián Ferenc szerkesztésében számos szerzővel közreműködve 2011-ben írtam először jogi szakvizsga-könyvet, akkor a polgári jog dologi jogi tételeit dolgoztam fel.

Polgári Jog I. (Dr. Fábián Ferenc szerk.), *Jogi Szakvizsga Kézikönyvek*, Novissima Kiadó, Budapest, 2011, 144-293.

Juhász Krisztián alkotmánybírósági kollégámmal karöltve mutattuk be az alkotmányjogi panasz megújult intézményét egy a KRE ÁJK kiadásában megvalósult, az Alaptörvény tiszteletére kiadott tanulmánykötetben. A tanulmány az egyik első vázlatot rajzolta fel az alkotmányjogi panaszban rejlő új lehetőségekről.

Egy régi-új ismerős: az alkotmányjogi panasz (Az alkotmányjogi panasz új szabályairól vázlatosan) (társszerző: Dr. Juhász Krisztián), In: Rixer Ádám (szerk.): *Állam és közösség. Válogatott közjogi tanulmányok Magyarország Alaptörvénye tiszteletére*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2012. 373-380.

Sándor Mór: *Lărgirea competenței materiale a Curții Constituționale ungare*, Dreptul 3/2016. 57

pp. 195-199, 198. (10. lj.) [S. Udvary – K. Juhász, Egy régi-új ismerős: az alkotmányjogi panasz (Un vechi-nou prieten: plângerea constituțională), apud Á. Rixer, Állam és közösség (Stat și colectivitate), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2012. pp. 378-379.]

Gyergyák Ferenc: Az AB és a rosszlányok, in: Közjog és jogállam. Tanulmányok Kiss László professzor 65. születésnapjára, PTE ÁJK, Pécs 2016, 125-138, 135. (23. lj.) 58

A Ptk. hatálybalépését röviddel megelőzően, két konferencia előadás szerkesztett változata jelent meg amelyben annak alkotmányjogi, illetve az igényérvényesítés szociális összefüggései voltak a témáim.

Az új Ptk. egyes alkotmányjogi összefüggései, in: Egy új korszak hajnalán, Konferencia-kötet az új Polgári Törvénykönyv tiszteletére, KRE ÁJK, Budapest, 2013, 24-33.

Szociális elem a polgári igényérvényesítésben az új Ptk. tükrében, Konferencia-kötet a hasonló című konferencián elhangzott előadásokból, KRE ÁJK, Budapest, 2013, 136-142.

A polgári perjogi kodifikációs sorozatban az Ügyvédvilág hasábjain számos alkalommal publikáltam. Baranyi Bertold ügyvéddel társszerzőségben az elektronikus kommunikáció lehetőségeiről írott cikkünkben az e-per várható előnyeit és hátrányait vettük számba gyakorlati szempontból, felhasználva a kodifikációs folyamatban szerzett tapasztalatainkat is.

Analóg múlt, digitális jelen, virtuális jövő a polgári perben (társszerző: Baranyi Bertold), Ügyvédvilág, 2015 december (IX. évf. 12. szám) 20-23.

A Rixer Ádám szerkesztette migrációs tárgyú angol nyelvű tanulmánykötetben (megjelenés alatt) a polgári eljárásjogi összefüggéseket elemeztem, amelynek jelentőségét a tisztességes eljáráshoz való jog adja: a jogállami igény, hogy a politikailag érzékeny téma esetén is a határt átlépő személyek tisztességes jogi elbánásban részesüljenek és a vonatkozó anyagi szabályokat törvényes keretek között szolgáltatassa ki nekik az igazságszolgáltatási rend.

The migrant crisis and its impact on civil procedure in Hungary, in: Ádám Rixer (ed.) 2016. (megjelenés alatt)

Egy szomorú esemény, Antonin Scalia USA legfelső bírósági bíró váratlan halála adta az apropóját annak a tisztelgésnek, amit a Jogtudományi Közlöny hasábjain tettem meg. A textualista, originalista bíró, akinek számos döntésben elfoglalt pozíciója – a tudományon keresztül – hazánkba is eljutott, méltó megemlékezését az általa meghozott, előadott vagy különvéleménnyel érintett legjelentősebb határozatok – kritikus – bemutatása jelentette.

Az originalista hagyatéka, Jogtudományi Közlöny, 2016/4. 237-241.

Egy formálódó új kutatási programom alapjainak lerakása kezdődött meg az önvezető gépjárművek felelősségi kérdéseit, annak alapjait vázoló előadással és az arról megjelenő szerkesztett tanulmánnyal. A habilitációs időszakot követően ezzel a témával kívánok foglalkozni.

Az önvezető gépjárművek felelősségi kérdéseinek körvonalazása, 2016 (megjelenés alatt)